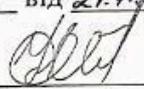

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»
Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціології

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Науково-методичною радою Університету
Протокол № 2 від 21.11.20 р.

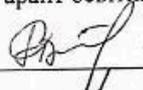
Голова НМР А. М. Колот

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ»

рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність	054 «Соціологія»
освітня програма / спеціалізація	Соціальні та медіакомунікації
тип дисципліни	обов'язкова

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

 Т.В. Єрескова

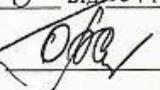
ПОГОДЖЕНО:

Директор Центру менеджменту
та моніторингу якості освіти

 Т.О. Фролова

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою соціології
протокол № 3 від 21.10.19

Зав. кафедри О.Б.Гаєвська

Київ – 2020

Розробник:

Фляшнікова А.Б., к.соц.н., доцент кафедри соціології, e-mail: allafb@i.ua

Форма навчання —	денна
Семестр —	2
Кількість кредитів ECTS —	4
Форма підсумкового контролю —	залік
Мова викладання	українська

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ	9
Тема 1. Загальна соціологічна теорія у структурі соціологічного знання.	
Тема 2. Соціологічні методи пізнання соціальної реальності.....	
Тема 3. Закони і категорії соціології.....	
Тема 4. Основні теоретичні парадигми в соціології.....	
Тема 5. Суспільство як соціальна система.....	
Тема 6. Соціальна структура суспільства.....	
Тема 7. Соціальні процеси.....	
Тема 8. Особистість в системі соціальних відносин.....	
Тема 9. Соціальні зміни. Теорії суспільного розвитку.....	
3. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	11
4. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА	13
4.1. Основна література	13
4.2. Додаткова література	13

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Загальна соціологічна теорія» є однією із складових комплексної підготовки фахівців галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 054 «Соціологія».

Анотація навчальної дисципліни: Навчальна дисципліна «Загальна соціологічна теорія» охоплює найбільш загальні закони й закономірності функціонування і розвитку суспільства (людства) в цілому. Вона концентрує основну увагу на вивченні фундаментальних наукових проблем, пов'язаних з формуванням знання про соціальну дійсність, описом, поясненням і розумінням процесів соціального розвитку; дає уявлення про суспільство як цілісний організм, систему його соціальних зв'язків; розробляє концептуальні основи соціології, методології та методів соціологічного дослідження.

Загальна соціологічна теорія вирішує низку завдань: створює засади для опису і пояснення явищ, фактів соціальної дійсності у термінах і категоріях, які відображають їх сутнісні характеристики, спільні та відмінні риси; орієнтує на комплексний підхід до вивчення соціальних явищ і процесів; розкриває сутність соціальних законів; формує методологічну базу для соціологічного пізнання дійсності; виявляє загальні закономірності соціального розвитку, а також є методологічною базою розвитку спеціальних соціологічних теорій та емпіричних досліджень.

Отже, загальна соціологічна теорія складає базовий, вихідний рівень соціологічних знань, а вивчення курсу «Загальна соціологічна теорія» є необхідною складовою фахової підготовки студентів, які навчаються за спеціальністю «Соціологія».

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Загальна соціологічна теорія» пов'язана із дисциплінами циклу загальної підготовки (наприклад, «Вступ до спеціальності»), дисциплінами циклу професійної підготовки (наприклад, «Методологія соціологічних досліджень», «Соціальна структура суспільства», «Соціологія конфлікту») та дисциплінами варіативної частини навчального плану (наприклад, «Соціологія особистості та сім'ї», «Соціологія девіантної поведінки»).

Метою дисципліни «Загальна соціологічна теорія» є: формування у студентів знань щодо суті та специфіки основних рівнів теоретичного аналізу соціальної дійсності, методологічних засад соціологічного пізнання соціальних явищ та процесів, концепцій соціального розвитку.

Завдання (навчальні цілі) дисципліни: на основі отриманих теоретичних знань з основ загальної соціологічної теорії поглибити розуміння студентами суті соціологічних понять та категорій; сформуванати навички проведення аналізу, порівняння, систематизації різних теоретичних підходів щодо вивчення соціальної дійсності; сприяти розвитку соціологічного мислення при вивченні явищ та процесів, які відбуваються в суспільстві.

Предмет дисципліни: принципи соціального пізнання дійсності, основні методологічні засади соціологічного аналізу суспільства як цілісної соціальної системи, механізмів його функціонування та розвитку, суті соціальних зв'язків та взаємодій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути наступні результати навчання:

1. **Знання:** концептуальні наукові та практичні знання; критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання

2. *Уміння*: поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та іноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання.
3. *Комунікація*: збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово
4. *Автономність та відповідальність*: формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальні та медіа-комунікації».

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за освітньої програмою та результати навчання за дисципліною подається у вигляді таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

**Матриця компетентностей та програмних результатів навчання,
які формуються під час вивчення навчальної дисципліни у відповідності до
освітньо-професійної програми**

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК08	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	РН01	Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)			
СК 01	Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.	РН03	Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.
СК02	Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.		

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною «Загальна соціологічна теорія» представлена в табл. 2.

Таблиця 2

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Компетентності		Результати навчання			
		Знання	Уміння	Комунікація	Автономність та відповідальність
ЗК08	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями		+	+	
СК01	Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.	+		+	
СК02	Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.	+			+

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин									
	Очна форма навчання					Заочна форма			Дистанційна форма	
	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	Індивідуальні	СРС	Контактні заняття	Індивідуальні	СРС	Заняття в дистанційному режимі	СРС
Тема 1. Загальна соціологічна теорія у структурі соціологічного знання	2	2	-		6	-	-	-	-	-

Тема 2. Соціологічні методи пізнання соціальної реальності	2	2	-	2	8	-	-	-	-	-	
Тема 3. Закони і категорії соціології	2	4	-	2	8	-	-	-	-	-	
Тема 4. Основні теоретичні парадигми в соціології	2	4	-	2	8	-	-	-	-	-	
Тема 5. Суспільство як соціальна система	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	
Тема 6. Соціальна структура суспільства	2	4	-	2	6	-	-	-	-	-	
Тема 7. Соціальні процеси	2	4	-	2	6	-	-	-	-	-	
Тема 8. Особистість в системі соціальних відносин	2	4	-	2	6	-	-	-	-	-	
Тема 9. Соціальні зміни. Теорії суспільного розвитку	2	4	-	-	6	-	-	-	-	-	
Усього:	18	30	-	12	60	-	-	-	-	-	
Підсумковий контроль	Залік					-			-		
Разом:	годин	120					-			-	
	кредитів	4					-			-	

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Загальна соціологічна теорія у структурі соціологічного знання.

Загальне поняття соціології, її об'єкт, предмет. Структура соціологічної науки. Теоретична та прикладна соціологія. Співвідношення загальної соціологічної теорії та спеціальних і галузевих соціологій. Предмет, завдання та категоріальний апарат соціологічної теорії. Методологічні основи загальної соціологічної теорії. Основні підходи до вивчення суспільства. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ. Принципи комплексності, системності, детермінізму, історизму в соціологічному знанні. Загальна соціологічна теорія у системі суспільних та гуманітарних наук. Функції соціологічної теорії, її

завдання у вирішенні проблем реформування суспільства.

Тема 2. Соціологічні методи пізнання соціальної реальності.

Метод в соціології як засіб побудови та обґрунтування системи соціологічного знання. Функціональний характер взаємозв'язків між методом і теорією. Класифікація методів пізнання соціальної реальності. Позитивістське, функціоналістське, марксистське поняття методу в соціології. Рівні соціального аналізу. Соціологічні методи та їх залежність від рівня розвитку дослідницької техніки.

Тема 3. Закони і категорії соціології.

Поняття соціального закону. Класифікація соціальних законів. Соціальні закони та закономірності: проблеми вивчення.

Система соціологічних категорій. Співвідношення понять “соціальне” і “суспільне”. Поняття “соціальні зв'язки”, “соціальні спільності”, “соціальні явища”, “соціальні процеси”, “соціальні відносини”, “соціальні дії”, “соціальні взаємодії”.

Тема 4. Основні теоретичні парадигми в соціології.

Поняття парадигми в соціології. Класифікація парадигм в сучасній соціології. Парадигми макро- і макрорівнів. Теорія структурного функціоналізму Т. Парсонса. Теорія функціонального аналізу Р. Мертона. Конфліктологічні теорії (Р. Дарендорф, Л. Козер, Ч. Міллз). Теорія соціального обміну (Дж. Хоманс). Теорія символічного інтеракціонізму (Дж. Мід, Г. Блумер). Теорія управління враженнями (Е. Гоффман). Психоаналітична теорія (З. Фрейд). Етнометодологія Г. Гарфінкеля.

Тема 5. Суспільство як соціальна система.

Теоретичні засади вивчення суспільства в структурному функціоналізмі. Соціологічні уявлення про суспільство. Закони розвитку та головні ознаки суспільства. Суспільство як система. Поняття соціальних та соціетальних систем. Структурні елементи суспільної системи. Соціальні спільності та їх різновиди.

Соціальні підсистеми, їх елементи і взаємодія. Поняття суспільного життя. Біологічні, географічні, демографічні, економічні, соціокультурні засади суспільного життя.

Тема 6. Соціальна структура суспільства.

Поняття соціальної структури суспільства. Види та елементи соціальної структури: соціальні групи, соціальні інститути, соціальні організації, особистість. Типологія соціальних спільнот. Ускладнення соціальної структури як чинник суспільного розвитку. Поняття соціальної мобільності. Проблема маргінальності соціальних утворень. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність як процеси відтворення і розвитку соціальної структури суспільства. Соціально-класові утворення і поляризація суспільства в Україні. Головні канали та джерела формування середнього та вищого класів в сучасній Україні.

Тема 7. Соціальні процеси.

Соціальні процеси як послідовні зміни явищ суспільного буття. Класифікація соціальних процесів. Макро і мікро соціальні процеси як предмет соціологічного аналізу. Проблеми науково - обґрунтованого вимірювання соціальних процесів.

Соціальні рухи, їх природа та типи. Причини і цикли соціальних рухів. Соціальні ситуації як чинники соціальних та громадських рухів. Соціальні та громадські рухи в Україні.

Тема 8. Особистість в системі соціальних відносин.

Сутність поняття “особистість”. Структурні елементи особистості: фізіолого-біологічний, психологічний та соціологічний. Особистість, індивідуальність та індивід. Типи особистості. Соціальна складова особистості (цінності, ціннісні орієнтації, потреби, інтереси, норми поведінки та спілкування, установки, мотиви діяльності). Рівні інтеграції індивіда в суспільство: соціально-економічний, функціональний, нормативний і міжособовий.

Соціалізація особистості: сутність поняття, механізми. Соціальна активність як особлива якісна характеристика особистості. Особа і група. Самосвідомість, соціальний статус, система соціальних ролей. Особистість в системі суспільних відносин. Механізм соціальних та міжіндивідуальних взаємовідносин.

Тема 9. Соціальні зміни. Теорії суспільного розвитку.

Поняття соціальних змін. Основні чинники соціальних змін: економічні, політичні, культурні тощо. Соціологічні теорії соціальних змін: еволюційні, циклічні теорії, теорії індустріального та постіндустріального суспільства. Масштаби соціальних змін: загальноцивілізаційні, макросоціальні, мікросоціальні. Види соціальних змін. Сумісність соціальних змін та культури. Соціологічний аналіз інновацій в соціальній, економічній, політичній, культурній сферах життєдіяльності сучасного українського суспільства.

Перший модуль включає питання 1-4 тем.

Другий модуль складається з питань, що містяться у темах 5-9.

3. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Порядок проведення семінарських занять для студентів денної форми навчання.

Відповіді (виступи) на аудиторних заняттях оцінюються за максимальною оцінкою 60 балів із 100, якими оцінюється вся робота, винесена на поточний контроль.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент протягом семестру на семінарах (60 балів), розраховується на підставі реальної кількості занять, відведених згідно з навчальним планом на даний вид роботи (15 семінарів). Максимальна оцінка на одному семінарському занятті - 4 бали. При цьому враховуються:

для оцінки «задовільно» та «добре» – активність та рівень знань при обговоренні передбачених програмою питань, винесених на семінар;

для оцінки «відмінно» – успішність при виконанні різного роду практичних завдань, що пропонуються для виконання, а також компетенції, які повинні сформуватися у студентів під час даного виду занять (обговорення проблемного питання, кейсу, ситуаційної вправи, презентації тощо).

Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їх оцінювання

Форми контролю	Максимальна кількість балів		
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Дистанційна форма навчання
Дискусія з елементами аналізу	4 x 4 бали = 16 балів		
Робота в малих творчих групах	6 x 4 бали = 24 бали		
Міні-тренінг	3 x 4 бали = 12 балів		
Семінар-конференція	2 x 4 бали = 8 балів		
Контрольна (модульна) робота	2 x 10 балів = 20 балів		
Презентація і захист індивідуальних самостійних робіт	2 x 10 балів = 20 балів		
Всього:	100 балів		
Представлення результатів науково-дослідних робіт на студентських конкурсах, конференціях, олімпіадах.	Бонусні бали (до 10 балів)		

Порядок проведення контрольних (модульних) робіт для студентів денної форми навчання.

Передбачається виконання **2-х контрольних (модульних) робіт**. Оцінка контрольних (модульних) робіт визначається на основі розроблених кафедрою критеріїв і становить 0-20 балів із 100, якими оцінюється вся робота студентів, винесена на поточний контроль (0-10 балів за кожний модуль).

Перша контрольна (модульна) робота містить питання, що відносяться до тем 1-4, друга – до тем 5-9.

Результати виконання і захисту завдань самостійної роботи студента.

Передбачається виконання 2-х (на вибір студента) **індивідуальних самостійних робіт**. Оцінка індивідуальних самостійних робіт визначається на основі розроблених кафедрою критеріїв і становить 0-20 балів із 100, якими оцінюється вся робота студентів, винесена на поточний контроль (0-10 балів за кожну роботу).

Написання реферату (есе) за заданою тематикою передбачає висвітлення актуальної соціальної проблеми, пояснення причин її виникнення, визначення тенденцій розвитку, а також формулювання відповідних практичних висновків.

Пошук, підбір та огляд науково-літературних джерел з дисципліни «Загальна соціологічна теорія» за заданою тематикою передбачає формування вмінь та навичок адекватного орієнтування в інформаційному просторі, селекції необхідної інформації та вміння її застосовувати в реальному житті.

Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій має на меті формування в структурі пізнавальної діяльності студента навичок щодо критичного осмислення інформації, її оцінювання відповідно до певних аксіологічних систем та подальшого використання в навчальному процесі.

Участь у наукових конференціях, круглих столах, семінарах, симпозіумах є додатковим чинником активізації пізнавальної активності студента, формування в його дидактичній культурі науково-аналітичної складової.

Підсумковий контроль знань студентів (залік) з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного контролю.

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням в традиційну 4-бальну та шкалу за системою ECTS в такому порядку:

Шкала КНЕУ, балів	Оцінка за 4-бальною шкалою	Шкала ECTS
90 – 100	відмінно	A
80 – 89	добре	B
70 – 79		C
66 – 69	задовільно	D
60 – 65		E
21 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання екзамену (заліку)	FX

0 – 20	незадовільно з можливістю вивчення дисципліни за індивідуальним графіком у формі додаткової індивідуально-консультативної роботи	F
--------	--	---

Студенти, які за результатами підсумкового контролю у формі заліку набрали від 0 до 59 балів (включно), після належної підготовки мають право повторно скласти залік у формі виконання індивідуальної контрольної роботи.

Індивідуальна контрольна робота складається з 10 завдань, кожне з яких оцінюється за вимогами, що є аналогічними вимогам до екзаменаційного білету.

4. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА.

4.1. Основна література:

1. Лукашевич М.П., Туленков М.В., Яковенко Ю.І. Соціологія: основи загальної, спеціальних і галузевих теорій: підручник. - К.: Каравела, 2008. - 544 с.
2. Практикум з соціології: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / За ред. В.М.Пічі. – Львів, 2004.
- 3.Примуш М.В. Загальна соціологія: навчальний посібник /М.В. Примуш. – К.: ВД «Професіонал», 2004.
- 4.Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге. К.: Атіка, 2007. – 480 с.
- 5.Соціологічна теорія: традиція та сучасність: Навчальний посібник / За ред.. А.Ручки. – К.,2007.
- 6.Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г. Городяненка. – К., 2003.

4.2. Додаткова література:

- 1.Бакіров В.С. Соціологія в постмодерністському контексті // Вісник Харківського національного університету. – Харків, 2000. – № 492: Соціологічні дослідження сучасного суспільства.
- 2.Городяненко В. Теорії середнього рівня: місце в структурі соціологічного знання й тенденції розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.– 2001. – № 4.
- 3.Головаха Є. Соціологічні знання: специфіка, критерії науковості та перспективи розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.–2004.– № 1.
- 4.Злобіна О. Категорія „особистість” у системі понять соціологічної теорії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 4.

- 5.Костенко Н., Макеєв С. Місце і час соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – №1.
- 6.Королько В., Танчер В. Головні напрями сучасного соціологічного теоретизування // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.–1999.–№ 1.
7. Култаєва М.Д., Навроцький О.І., Шеремет І.І. Європейська теоретична соціологія ХХ-ХХІ століття: навч. посібник для студ. ВНЗ. – Х., 2008. – 328 с.
- 8.Макеєв С. Соціальний інститут: класичні тлумачення й сучасні підходи до вивчення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 4.
- 9.Михальченко М.И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы ? – К., 2001.
- 10.Попова І. Публічність соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 2.
- 11.Про розвиток соціологічної науки в Україні: Указ // Урядовий кур'єр. – 2001. – 11 травня. – Додаток.
- 12.Проблеми розвитку соціологічної теорії. Матеріали Всеукраїнської соціологічної конференції. – К., 2003.
- 13.Рудакевич М.П. Общество как система // Вопросы философии. – 2001.–№ 12.
- 14.Резник О. Особистість і громадянське суспільство: Досвід теоретичного осмислення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 3.
- 15.Соціологічна енциклопедія / Ред. кол.: Астахова В.І., Бакіров В.С., Городяненко В.Г. (уклад.) та ін. – К.: Академвидав, 2008. – 456 с.
- 16.Тарасенко В. Науковий інтелект соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – №1.
- 17.Тощенко Ж. Парадигмы, структура и уровни социологического анализа // Социологические исследования. – 2007. – №9.
- 18.Ципко С.Ю. Загальна соціологічна теорія як навчальна дисципліна: методологічні проблеми // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 225. Педагогіка та психологія. – Чернівці, 2005.
- 19.Ципко С. Соціальні закони та закономірності: соціологічний дискурс //Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. Праць. Випуск 352-353. Філософія. – Чернівці, 2007.
- 20.Шульга М.О. Стратегія розвитку соціологічної теорії в нових реаліях українського суспільства // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Матеріали I Всеукраїнської соціологічної конференції. – К.,2001.